

Nostāja Nr. 9

ĀRVALSTU INVESTORU PADOMES LATVIJĀ NOSTĀJA ATTIECĪBĀ UZ TIESU EFEKTIVITĀTI, GODĪGU KONKURENCI UN INVESTĪCIJU AIZSARDZĪBU

08.09.2022

Kopsavilkums

Ārvalstu investoru padome Latvijā (turpmāk – FICIL) atzinīgi vērtē paveikto tiesu efektivitātes veicināšanā un investīciju aizsardzībā, piemēram, tiesu digitalizācijas procesu turpināšanos un Saeimas apstiprinātās reformas attiecībā uz akciju sabiedrībām, lai palielinātu to pārredzamību¹. Turklāt FICIL uzsver pozitīvo lēmumu turpināt tiesu specializāciju, izveidojot Ekonomisko lietu tiesu, kas ir izrādījusies efektīva un kurai ir bijusi ātrāka tiesvedība salīdzinājumā ar citām pirmās instances tiesām².

Tomēr investori joprojām ir norūpējušies par tādiem jautājumiem kā tiesiskā nenoteiktība, necaurspīdīgi regulatoru lēmumu pieņemšanas procesi, negodīga konkurence no valstij piederošu uzņēmumu puses un publiskā iepirkuma procedūras. Latvijas vērtējums uzņēmēju vidē attiecībā uz tiesu un tiesnešu neatkarību ierindo Latviju zem ES vidējā līmeņa, un arī uzņēmēju pārliecības līmenis par to, ka viņu investīcijas Latvijā aizsargā likumi un tiesas, ir zemāks nekā ES vidējais līmenis³.

Turklāt nereti tiek publiskoti piemēri, kas kaitē godīgas konkurences ticamībai, piemēram,

pašvaldību nepamatota kavēšanās ar investīciju projektiem, kā tas nesen tika novērots Tukumā⁴, pārredzamības trūkums publiskā iepirkuma procesos un izmaiņas likumdošanā, kas dod priekšroku valstij piederošiem uzņēmumiem. Šādi piemēri neļauj uzticēties taisnīgai, pārredzamai un atvērta uzņēmējdarbības videi, un tas tikai palielina nenoteiktību un samazina Latvijas konkurētspēju. Apstākļos, kad investori jau izjūt nedrošību⁵, ir ārkārtīgi svarīgi pielikt pūles, lai izveidotu taisnīgus, līdzsvarotus, atvērtus un skaidrus noteikumus visiem uzņēmumiem, kas darbojas Latvijā, vai tiem, kas vēlas ienākt.

Šajā nostājas dokumentā FICIL iesaka darbības, kas palielinātu tiesu efektivitāti, nodrošinātu godīgu konkurenci un efektīvu valstij piederošu uzņēmumu pārvaldību. Arī šogad FICIL turpina atkārtot nepieciešamību nodrošināt iepriekš minēto aspektu uzlabojumus, lai mazinātu nenoteiktību, palielinātu investīciju aizsardzību un tādējādi radītu lielāku publiskā un privātā sektora savstarpējo uzticēšanos. FICIL arī mudina turpināt darbu, lai uzlabotu tiesnešu kompetenci tiesiskās aizsardzības un maksātnespējas procesos.

1 <https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/saeima-galigaja-lasijuma-atbalsta-akciju-sabiedribu-reformu>

2 <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ekonomisko-lietu-tiesas-pirmaja-gada--negaiditi-daudz-kriminallietu.a450508/>

3 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2290>

4 Administratīvās rajona tiesas lēmums 2022.gada 10.maijā, lieta Nr. A420181220.

5 Augoša inflācija, nedrošība saistībā ar enerģijas pieejamību, Krievijas izraisītais karš Ukrainā.

Saturs

Kopsavilkums **02**

Rekomendācijas **04**

Rekomendāciju pamatojums **05**

Rekomendācijas

1. Turpināt tiesu specializāciju un efektivitātes uzlabošanu.

- Palielināt Latvijas Ekonomisko lietu tiesas kompetenci un kapacitāti. Ekonomisko lietu tiesas kompetencē vajadzētu būt vairāk civillietu kategorijām, piemēram, lietām par valdes locekļu atbildību par zaudējumu atlīdzināšanu un citām lietām, tostarp finanšu datu analīzei.
- Turpināt diskusijas par tiesu specializāciju citās jomās, piemēram, līgumtiesību, īpašumtiesību, ģimenes lietu, mantojuma lietu u.c. jomās.
- Tieslietu ministrijai jānodrošina un jāatbalsta tiesu digitalizācijas process, vienlaikus visās tiesas procedūrās ieviešot vairāk digitālu risinājumu.
- Ieviest stingrāku kārtību saskaņā ar spēkā esošo regulējumu vai jaunu regulējumu, lai novērstu tiesas procesu tīšu pagarināšanu un slikti sagatavotas lietas, tādējādi panākot, ka puses tiek pienācīgi informētas par to procesuālajām tiesībām un pienākumiem.

2. Nodrošināt labu valstij piederošo uzņēmumu pārvaldību.

- Nodrošināt, ka valstij piederošo uzņēmumu vadība tiek stiprināta un sakrīt ar īpašnieku noteiktajiem mērķiem. Ir jābūt profesionālām un ieinteresētām uzraudzības padomēm un valdēm, kurām ir skaidri īstermiņa un ilgtermiņa finanšu un nefinanšu mērķi.
- FICIL uzsver nepieciešamību jaunajās īpašnieku gaidu vēstulēs iekļaut vērienīgus mērķus ekonomikas pārejai un ekonomikas nozaru elastības stiprināšanai, kā arī valsts uzņēmumu iespējamās finansēšanas plānus.

3. Aizsargāt un veicināt godīgu konkurenci visās nozarēs.

- Konkurences padomei ir jāpauž proaktīvs, konsekvents un vispusīgs viedoklis konkurences jomā, īpaši tad, kad tiek apspriesti jauni tiesību akti, kas regulē tirgus nosacījumus.
- Izvērtēt un uzlabot to kontroles mehānismu efektivitāti, kas uzrauga publisku personu līdzdalību komercdarbībā.
- Jauniem uzņēmumiem, kas pieder valstij un darbojas atjaunojamās enerģijas jomā, jāpiemēro tādi paši noteikumi kā privātiem investoriem, kas vēlas ienākt tirgū. Latvijai virzoties uz stratēģisko enerģētisko neatkarību, ir rūpīgi jāuzrauga godīga konkurence.

4. Pārvērtēt un uzlabot publisko iepirkumu sistēmu Latvijā.

- Iestādēm, kas ir atbildīgas par publisko iepirkumu konkursu uzraudzību, jāpublicē pamatnostādnes, atzinumi un ieteikumi par labāko praksi, lai veicinātu ātru un vispārēju pāreju, Latvijai īstenojot ES zaļo kursu un taksonomiju.
- Veicināt turpmāku valsts sektora iestāžu, tostarp tiesu iestāžu un iepirkumu uzraudzības biroja, izglītošanu par konkurences un valsts atbalsta tiesību aktiem, kas ir saistīti ar publisko iepirkumu ES zaļā kursa un taksonomijas jomās.

Rekomendāciju pamatojums

Turpināt tiesu specializāciju un efektivitātes uzlabošanu.

FICIL atzīst ievērojamo progresu, kas panākts virzībā uz tiesu sistēmas modernizāciju un digitalizāciju, administratīvo reformu un specializāciju. FICIL īpaši atzinīgi vērtē nesen izveidotās Latvijas Ekonomisko lietu tiesas darbu. FICIL uzskata, ka profesionālas un efektīvas tiesvedības ir tiesu autoritātes pamats. FICIL atzīst, ka kvalitatīvais darbs būtu jāturpina ar turpmāku tiesu specializāciju. Ekonomisko lietu tiesa ir uzrādījusi labus darba rezultātus un spēju ļoti īsā laikā izskatīt lietas. FICIL uzskata, ka Ekonomisko lietu tiesa varētu paplašināt savu kompetences jomu ar papildu civillietām ekonomikas jomā, piemēram, jautājumiem par uzņēmuma valdes atbildību par zaudējumiem un citām attiecīgām kategorijām, kas ietver arī finanšu datu analīzi. Turklāt, FICIL uzskata, ka būtu izdevīgi un efektīvi, ja lietas, kas pieder dažādām tiesību jomām, piemēram, līgumtiesībām, īpašumtiesībām, ģimenes tiesībām un mantojuma tiesībām, izskatītu tiesneši, kas specializējas šādos jautājumos. Tas ļautu juristiem un tiesu darbiniekiem iegūt padziļinātas zināšanas un kvalifikāciju konkrētās tiesību jomās, kā arī iegūt citas būtiskas un specifiskas zināšanas, piemēram, ekonomikā, vadībā, psiholoģijā u.c.

Dažu pēdējo gadu laikā FICIL ir novērojuši ievērojamu progresu tiesvedības digitalizācijā Latvijas tiesās, kas ir saistīta ar "e-lietu" ieviešanu, jauniem procesuāliem noteikumiem un tiesas sēžu norisi tiešsaistē, kad tas praktiski ir iespējams. Gan juristi, gan investori atzīst, ka uzsāktās iniciatīvas ir jāturpina un ka varētu ieviest jaunus tehniskos instrumentus un noteikumus, lai vienkāršu un līdzīgu lietu iztiesāšana varētu notikt vienkārši, ātri un izmaksu ziņā efektīvi un lai sarežģītāku lietu iztiesāšana būtu efektīva. Jaunākās formāta izmaiņas ir saistītas arī ar tiesas nolēmumu un tiesu sistēmas kvalitātes uzlabošanu.

- FICIL iesaka Tieslietu ministrijai nodrošināt, turpināt un atbalstīt tiesu digitalizācijas procesu, vienlaikus visās tiesvedībās ieviešot vairāk digitālu risinājumu.

Ir svarīgi, lai atbildīgās iestādes turpinātu izglītēt un mācīt pašreizējos un potenciālos digitālo rīku lietotājus, kas ļautu panākt, ka tiktu plašāk izmantoti digitāli strīdu izšķiršanas mehānismi. Jāturpina tehniski uzlabojumi, lai digitalizētu tiesvedības materiālus, kas atvieglotu šo materiālu izmantošanu tiesas sēžu laikā. Lai varētu labāk izprast iedzīvotāju un uzņēmumu vajadzības un problēmas, šajā procesā ieteicams iesaistīt ieinteresētās personas un potenciālos lietotājus. Ņemot vērā kaimiņvalstu (Igaunijas un Lietuvas) veiksmīgo praksi, ieteicams izvērtēt, vai viņu zināšanas un pieredzi var pielāgot un ieviest Latvijā. Plašāka digitālo rīku izmantošana tiesu lietu pārvaldībai un tiesas sēdēm veicinās tiesas dokumentu datu bāzu veidošanu un uzlabos tiesu efektivitāti. Līdztekus digitālo risinājumu plašākai piemērošanai tiesas varētu apsvērt iespēju iesaistīt papildu darbiniekus tiesas sēžu sagatavošanai. Tas ļautu atrisināt lietas vai konkrētas to daļas rakstveida procesā vai nu pirms tiesas sēdes, vai iztiekot vispār bez tiesas sēdes, tādējādi tiesnesim atstājot tikai galvenos jautājumus. Lai gan juristiem ir zināmi dažādi alternatīvi ārpus tiesas strīdu izšķiršanas mehānismi, tie netiek izmantoti kā reāla alternatīva tiesām. Digitalizāciju varētu izmantot, lai ieviestu alternatīvu strīdu izšķiršanu praksē un motivētu iesaistītās puses atrisināt strīdus bez tiesnešu līdzdalības.

- FICIL iesaka ieviest stingrāku kārtību saskaņā ar spēkā esošo regulējumu vai jaunu regulējumu, lai novērstu tiesas procesu tīšu pagarināšanu un slikti sagatavotas lietas, tādējādi panākot, ka puses tiek pienācīgi informētas par to procesuālajām tiesībām un pienākumiem.

Pašreizējā prakse liecina, ka daudzas tiesas sēdes tiek atliktas iesaistīto pušu disciplīnas problēmu dēļ. Spēkā esošais procesuālais regulējums dod tiesnesim tiesības vadīt lietu tādā veidā, ka viss sagatavošanas darbs tiek veikts pirms tiesas sēdes un tiesas sēdē vai īsi pirms tās netiek iesniegti jauni pierādījumi, ja vien nav īpaši pamatotu iemeslu. FICIL iesaka apsvērt iespēju pielāgot mūsu kaimiņvalstu (Igaunijas un Lietuvas) veiksmīgo praksi, lai tiesas procesu padarītu ātrāku un efektīvāku.

Nodrošināt labu valstij piederošo uzņēmumu pārvaldību.

Kaut gan pēdējos gados ir veikti būtiski uzlabojumi, lai veicinātu labākās prakses un starptautisko ieteikumu ievērošanu valsts uzņēmumu korporatīvajā pārvaldībā, kā arī stiprinātu to lomu komercdarbībā, tomēr ir jāveic vēl citi pasākumi, lai panāktu optimālu pārvaldību. Ja pastāv tirgus nepilnības, valsts uzņēmumi papildu peļņas gūšanas mērķiem tiek izmantoti kā instrumenti, lai sasniegtu politikas mērķus. Politikas mērķi dažādām ministrijām var būt atšķirīgi, taču tiem jābūt savstarpēji saskaņotiem un tie jādara zināmi uzņēmumiem, lai tie šos mērķus varētu integrēt savā uzņēmējdarbībā, jo īpaši, ja valsti šajā uzņēmumā reprezentē vairāk nekā viens pārstāvis. Valsts interesēm vajadzētu būt pārstāvētām konsekventi. Ja nav neviena valsts pārstāvja, jebkuras nostājas, viedokļu vai uzskatu saskaņošanai jānotiek pirms lēmuma pieņemšanas par uzņēmuma vadības iecelšanu un balsošanas akcionāru sapulcēs. Ja uzņēmumiem ir uzraudzības padomes, to locekļi būtu jāizraugās pārredzamā procedūrā, lai nodrošinātu, ka šīm padomēm ir vajadzīgās prasmes un resursi uzņēmuma vadības darba neatkarīgai uzraudzībai. Lai gan uzraudzības padomes darbojas akcionāru interesēs, tām būtu jāsniedz norādījumi, neizdarot politisku spiedienu uz uzņēmuma vadību.

Dažādiem valstij piederošiem uzņēmumiem ir monopolstāvoklis un stratēģiska pozīcija, pārvaldot stratēģiskos aktīvus vai iegūstot ekskluzīvas tiesības. Tā kā valstij piederošie uzņēmumi ir svarīgi uzņēmējdarbības partneri, tiem ir būtiska loma nozares attīstībā un pārejā uz ilgtspējīgu ekonomiku. Šī stratēģiskā loma ietver arī atbildību par uzņēmējdarbības ekosistēmu un iesaistīšanos turpmākā pētniecībā un attīstībā. Lai piepildītu cerības uz valsts ekonomiskās izaugsmes veicināšanu par spīti nestabilitātei visās nozarēs,

valstij piederošo uzņēmumu pārvaldība ir jāstiprina un jāpielāgo īpašnieku mērķiem. Ierosinātajām (drīzumā īstenojamām) īpašnieku gaidu vēstulēm būtu jānodrošina labāk saskaņotas stratēģiskās norises valsts uzņēmumos un to finansēšanā. FICIL uzskata, ka īpašnieku gaidu vēstulēs būtu jāiekļauj ne tikai vērienīgi mērķi attiecībā uz ekonomikas pāreju un tautsaimniecības nozaru izdzīvošanas nodrošināšanu, bet arī skaidri plāni attiecībā uz iespējamo finansējumu. Ja uzņēmumi ir komerciāli vai ir paredzams, ka tie būs tikai komerciāli, būtu jāierobežo valdības subsīdijas vai atbalsts, un izaugsme būtu jāpanāk ar efektīvu pārvaldību un alternatīvu finansējumu, piemēram, no valsts kapitāla tirgus. Īpašnieku gaidu vēstules no valsts esošajiem uzņēmumiem būtu jānosūt, tiklīdz pašreizējās vidēja termiņa stratēģijas tuvojas nobeigumam. Savukārt, jaunizveidotajiem uzņēmumiem, tās būtu jānosūtu jau no pašiem pirmsākumiem, lai jaunajai vadībai norādītu skaidras vadlīnijas par uzdevumiem un akcionāru mērķiem. To var panākt tikai ar profesionālām un ieinteresētām uzraudzības padomēm un valdēm, kurām ir skaidri finanšu un nefinanšu mērķi īstermiņā un ilgtermiņā. Vadības novērtējumi un atalgojums būtu jānodrošina, izmantojot labāko praksi, ko piemēro valsts un salīdzināmos starptautiskos uzņēmumos. Valsts īpašumā esošie komerciālie uzņēmumi būtu jāpārvalda saskaņā ar īpašnieku komerciālajiem plāniem, nevis valsts pārvaldi, un šādai pārvaldībai vajadzētu būt atbildīgai par uzņēmējdarbības izaugsmi un darbības uzlabojumiem. Tas arī prasa pārskatīt piemērojamo tiesisko regulējumu attiecībā uz komerciāliem valsts uzņēmumiem un to skaidru nošķiršanu no valsts finansētiem uzņēmumiem, jo tie darbojas dažādos apstākļos. FICIL iesaka nodrošināt, ka valsts uzņēmumu vadība tiek stiprināta un saskaņota ar īpašnieku mērķiem. Ir jābūt profesionālām un ieinteresētām uzraudzības padomēm un valdēm, kurām ir skaidri īstermiņa un ilgtermiņa finanšu un nefinanšu mērķi.

Aizsargāt un veicināt godīgu konkurenci visas nozarēs.

Nesen Saeima pieņēma grozījumus Konkurences likumā, kas paredz, ka turpmāk Latvijas Konkurences padome (turpmāk – KP) būs Ministru kabineta pārraudzībā, un ir arī plāni, kā stiprināt KP darba neatkarību.⁶ Atbilstoši grozījumiem KP vadītājs ir tiesīgs piedalīties valsts sekretāru sanāksmēs, Ministru kabineta komitejas sēdēs un Ministru

⁶ https://www.kp.gov.lv/jaunums/saeima-ar-grozijumiem-konkurences-likuma-stiprina-konkurences-padomes-neatkaribu?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com

kabineta sēdēs ar padomnieka tiesībām. Ņemot vērā pašreizējo attīstību dažādās ekonomikas nozarēs Latvijā un Eiropā, sagaidāms, ka ar papildu neatkarības garantijām KP atkal kļūs par viedokļu līderi jautājumos par godīgu konkurenci un valsts atbalstu, jo aktīvāka iestādes loma ir būtiska, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem un kopējo tirgus attīstību. Lai gan šī iestāde aktīvi publisko savus lēmumus un nodrošina vispārējas apmācības uzņēmumiem, FICIL uzskata, ka ir nepieciešama aktīvāka KP loma, sagatavojot vadlīnijas, ieteikumus uzņēmumiem un politikas veidotājiem attiecībā uz konkurences tiesību piemērošanas aspektiem, labāko praksi un godīgas konkurences apstākļu radīšanu. Publiski izteikts un objektīvs viedoklis ir svarīgs, lai nodrošinātu konkurences neitralitātes principa ievērošanu, it īpaši tas attiecas uz politikas veidotājiem un lēmumu pieņēmējiem. Lai KP kļūtu par viedokļu līderi, politikas veidotājiem un valsts sektoram šī iestāde pilnībā jārespektē un jāatbalsta lēmumu pieņemšanas procesā.

Ir jānodrošina plašāka un vispusīgāka sadarbība starp iestādēm un nozari. Turklāt, grozījumi Konkurences likumā paredz KP konsultatīvās padomes izveidošanu ciešākai un efektīvākai sadarbībai ar partneriem konkurences politikas izstrādes un piemērošanas jautājumos, to skaitā ieteikumu sniegšanā par konkurences uzraudzības stratēģiju, virzieniem un darba uzlabošanu. Konsultatīvā padome arī sniegs atzinumus par KP sagatavotajām vadlīnijām, prioritāšu noteikšanas stratēģiju, iestādes darbības prioritātēm un darbības pārskatu.

FICIL ļoti pozitīvi vērtē KP paplašināto sadarbību ar nozares pārstāvjiem, vienlaikus ņemot vērā risku, ka konsultatīvās padomes locekļiem var būt atšķirīgas intereses; tai vajadzētu būt KP, kurai ir aktīva loma pretēju interešu līdzsvarošanā, lai nodrošinātu sabiedrībai vislabāko rezultātu. Tajā pašā laikā šī jaunā sadarbības platforma būs galvenais līdzeklis savstarpējas sadarbības, kopējas sapratnes un uz mērķi vērstas stratēģijas veicināšanai.

- **FICIL iesaka izvērtēt un uzlabot kontroles mehānismu efektivitāti, lai uzraudzītu publisku personu līdzdalību komercdarbībā.**

FICIL vēlas vēlreiz vērst uzmanību uz nepieciešamību novērtēt kontroles mehānismu efektivitāti, lai uzraudzītu publisku personu līdzdalību

komercdarbībā. Saskaņā ar KP gada pārskatu par 2021⁷. gadu KP ir sniegusi 95 atzinumus par publisko personu līdzdalību kapitālsabiedrībās (Valsts pārvaldes likuma 88. pants) un 131 atzinumu par citām publisko personu darbībām. Toties par nozaru reglamentējošo noteikumu priekšlikumiem tika sniegti 42 atzinumi (24% gadījumu KP atzinums ir ņemts vērā). Tikai četros gadījumos KP izmantojusi sarunu procedūru, lai novērstu konkurences neitralitātes pārkāpumu. Kā FICIL jau norādījusi iepriekšējā nostājas dokumentā par godīgu konkurenci, konsultācijas ar kompetento konkurences iestādi un apvienībām vai nodibinājumiem, kas pārstāv komersantu, tiek uzskatītas tikai par rekomendējošām, kas ne vienmēr var novērst publisko personu nepamatotu iesaistīšanos komercdarbībā. Ņemot vērā to, ka iepriekš nav ticis vērtēts, vai un cik lielā mērā KP sniegtie ieteikumi tiek ņemti vērā valsts iestāžu un kapitālsabiedrību darbībā, šo ieteikumu sagatavošanai veltītie resursi var nebūt samērojami ar ieguvumiem tirgum. Vienlaikus ir relatīvi zems aktivitātes līmenis konkurences neitralitātes pārkāpumu izmeklēšanā un novēršanā, kā arī mazs to gadījumu skaits, kad iestādes atzinums tiek ņemts vērā normatīvā regulējuma jautājumos. Tas var būt saistīts ar iestādes resursu patēriņu alternatīvajam mehānismam un paplašinātajām kontrolēm attiecībā uz publisko personu un viņu kapitālsabiedrību darbību, kā to nosaka Konkurences likums (Konkurences likuma 141. pants); tomēr ir jāizvērtē Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvertais mehānisms. Turklāt, nevajadzētu aizmirst, ka, ņemot vērā to, ka KP ir gandrīz ekskluzīvas tiesības lemt par konkurences neitralitātes pārkāpumiem valsts iestāžu darbībā (salīdzinot ar citiem Konkurences likuma pārkāpumiem (tiesu kompetence)), šai jomai būtu jāvelta atbilstoša plānošana un resursi.

Latvijai virzoties uz stratēģisku neatkarību enerģētikas jomā, ir svarīgi nodrošināt godīgu konkurenci. Jauniem valstij piederošiem uzņēmumiem atjaunojamās enerģijas jomā vajadzētu būt tādiem pašiem noteikumiem kā privātiem investoriem, kas vēlas ienākt tirgū. Ir jārod tūlītēji risinājumi, nekropļojot konkurenci ilgtermiņā. Ņemot vērā pašreizējās problēmas, kas saistītas ar energoapgādes neatkarības nodrošināšanu un ātrāku pāreju uz atjaunojamo enerģiju, valdībai ir vairākas iniciatīvas visās jomās, lai novērstu tiešu ietekmi uz enerģijas cenu pieaugumu. Pašreizējās norises ir saistītas gan ar savienojamības uzlabošanu

⁷ https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/konkurences-padome-publisko-parskatu-par-iestades-darbu-2021-gada?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com

ar kaimiņvalstīm, gan gāzes tiešās piegādes palielināšanu un papildu atjaunojamās enerģijas ražošanu Latvijas teritorijā. Ātrus uzlabojumus nevar panākt, ja valsts sektors nav aktīvs, netiek veikti regulējuma uzlabojumi un netiek saskaņotas valstij piederošo uzņēmumu stratēģijas. Valsts uzņēmumu komercdarbības paplašināšanai vajadzētu būt ar tādiem pašiem konkurences nosacījumiem kā privātiem uzņēmumiem. Lai gan valstij piederošiem uzņēmumiem ir visvairāk aktīvu un stratēģisku pozīciju kopējā enerģijas ražošanas un sadales ciklā, ir nepieciešama to aktīva iesaistīšanās sabiedrības mērķu sasniegšanā. Līdzekļi šī mērķa sasniegšanai būtu jāizvēlas pārredzamā un iekļaujošā veidā, lai nodrošinātu, ka bez objektīva pamatojuma netiek piešķirta īpaša attieksme un ka tiek iesaistītas nevalstiskās organizācijas un citas ieinteresētās personas. Ražošanas palielināšana (jauda un jaunas spēkstacijas) būtu jāorganizē tā, lai aizsargātu piegādātāju godīgu konkurenci un piekļuvi tādiem pašiem nosacījumiem kā citiem uzņēmumiem, kuri vēlas paplašināt savu enerģijas ražošanu (pieslēgums augstsprieguma tīkliem un būvatļaujas).

Būtu jāizvairās no situācijas, kad tikai valsts sektora uzņēmumi var izstrādāt pilnīgas enerģētiskās neatkarības projektus. Privātajam sektoram jābūt vienlīdzīgām iespējām izstrādāt šādus projektus. Visi tehniski, finansiāli un ekonomiski pamatotie projekti stiprina enerģētisko pašpietiekamību un neatkarību. Ja projektu attīstīšanu nevar īstenot ar pašu kapitālu, sadarbībai ar privātiem investoriem un finanšu iestāžu finansējuma saņemšanai būtu jānotiek pārredzamā un vienlīdzīgā veidā. Tajā pašā laikā būtu jāuzlabo tiesiskais regulējums privātiem uzņēmumiem, kas vēlas panākt tādu pašu enerģijas ražošanas paplašināšanu un piekļuvi tirgiem, un jānosaka par prioritāti iestāžu darba kārtība. Būtu jāvienkāršo un jāpaātrina dažādi apstiprināšanas procesi, lai nodrošinātu prognozējamu un uz mērķiem orientētu projektu izstrādi. Ja tiek piemēroti atbrīvojumi no parastajiem apstiprināšanas procesiem (ietekmes uz vidi novērtējumiem vai piekrišanas prasībām), būtu jāizstrādā skaidras pamatnostādnes, lai līdzsvarotu un aizsargātu likumīgās un būtiskās sabiedrības un īpašnieku tiesības. Būtu jāveic koordinācija un informācijas apmaiņa starp valsts iestādēm, lai

nekavējoties novērstu jebkādus būtiskus šķēršļus projektu attīstībai un nodrošinātu juridisko noteiktību.

Pārvērtēt un uzlabot publisko iepirkumu sistēmu Latvijā.

Publisko iepirkumu sistēmai nevajadzētu kļūt par šķērslī, lai ātri un plaši ieviestu zaļās un aprites ekonomikas principus. Tas attiecas ne tikai uz situācijām, kad finansējums no dažādiem ES fondiem, piemēram, no atvēršanas un noturības mehānisma vai cita, ir jāsadala privātajam sektoram, izmantojot publiskā iepirkuma procedūru, bet arī kopumā uz visu publisko finansējumu, kas pašvaldībām un citām publiskā sektora iestādēm jāsadala privātajam sektoram. Vairumā gadījumu ES finansējuma pieejamība būs atkarīga no katra projekta rezultātu efektivitātes. Tāpēc pašvaldības un citas publiskā sektora iestādes saņems finansējumu tikai tad, ja tās varēs pierādīt, ka ar īstenoto projektu ir sasniegti noteikti mērķi. Tas, savukārt, prasa citādu, dinamiskāku un tālredzīgāku pieeju atlases un piešķiršanas kritērijiem, publiskā iepirkuma līgumu saturam un interpretācijai. Visbeidzot, šādas pārmaiņas rada nepieciešamību pēc stabilām zināšanām par konkurences un valsts atbalsta tiesību aspektiem, lai labāk sagatavotu precīzus publiskā iepirkuma konkursus un publiskā iepirkuma līgumus tā, lai valsts iestādēm nebūtu konkurences tiesību

pārkāpumu, kā arī lai finansējums pēc tam netiktu uzskatīts par nelikumīgu vai par neatļauta valsts atbalsta daļu.

Pirmkārt, lai izvairītos no divu veidu paralēlo tirgu neformālas izveides, būtu jāsaskaņo vispārēja pieeja publisko iepirkumu konkursiem starp ES fondiem un Latvijas budžeta finansētajiem projektiem. Šāda pieeja palīdzētu piespiest privāto tirgu pielāgoties jauniem vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem, kas prasa vienādus laika, centienu, resursu un tehnoloģiju ieguldījumus. Otrkārt, ir ārkārtīgi svarīgi, lai šī sarežģītā pārejas perioda pašā sākumā visas ieinteresētās personas – pašvaldības, citas publiskā sektora struktūras, iepirkumu uzraudzības birojs, KP, tiesneši un privātais sektors – būtu ar vienādu izpratni par pamatprincipiem un pieejām, proti, par to, kā konkrētos atlases un līgumtiesību piešķiršanas kritērijus vai līguma noteikumus izvērtēs kontrolējošās valsts iestādes un, iespējams, tiesas.

Ne pašvaldībām, ne citām publiskām vai privātām iestādēm nevajadzētu atstāt iespēju pārvaldīt projektus pēc pašu ieskatiem, riskējot ar līdzekļu atgūšanu vēlākos posmos, kas varētu izraisīt valsts finanšu zaudējumu vai pienākumu atmaksāt nelikumīgu valsts atbalstu. Tāpēc ir svarīgi, lai vispārīgais regulējums ES zaļā kursa un taksonomijas novērtēšanai un īstenošanai, kā arī konkurences un valsts atbalsta tiesību akti publiskajā iepirkumā būtu zināmi jau iepriekš.

Nostāja Nr. 9

ĀRVALSTU INVESTORU
PADOMES LATVIJĀ
NOSTĀJA ATTIECĪBĀ
UZ TIESU EFEKTIVITĀTI,
GODĪGU KONKURENCI
UN INVESTĪCIJU
AIZSARDZĪBU

08.09.2022

www.ficil.lv